

Vörös László születésnapjára

BARÁTI SOROK EGY OSZTÁLYTÁRSTÓL

Igen, egy osztálytárstól, mert magam is közeledvén a hatvanhoz – tapasztalhatom, hogy a legtartósabb barátságok valamikor a kora ifjúság idején alakulnak ki, s átívelnek életünkön; a ritka személyes találkozások és a szórványos levélváltások ellenére is megmaradnak. Mert közös volt az ifjúságunk.

1949 szeptemberében karsú fiú szállt le a mélykúti „bejáró” vonatról a kiskunhalasi állomáson. Jött a fiú társaival a halasi Szilády Áron Gimnáziumba, ahová felvették az első osztályba.

Nyomban az első padba ült, mert talán azóta is meglévő enyhe rövidlátása ezt indokolta. Jómagam – aki már több évet töltöttem a halasi iskolában – a hátsó padok egyikébe ültem, de ez nem tartott sokáig, jószemű s engem már ismerő osztályfőnökünk hamarosan az első padba ültetett – nem látásbeli gondok miatt, hanem talán ismert fecsegő természetem okából. Csaknem négy esztendő hátra egy padban töltöttünk.

Közös pad, közös séták a vasútállomásig, amerre én laktam – hamarosan barátsággá alakult. Azóta is levélben „egykomámnak” szólítgatjuk egymást. Noha real tagozatba jártunk, az irodalom szeretete volt a közös hosszú beszélgetéseinkben. Vörös László hallgatag fiú volt, ritkán szólt. Rejtőzködő alkata csak akkor nyílt meg, ha kedvenc költője, Ady Endre szóba került. Márpedig sokszor szóba került. És persze a pad alatt leveleztünk, mint csaknem minden korabeli gimnazista. Episztolákat is írtunk egymásnak, nagy-nagy filozófiai kérdésekről, barátságról, egybekről. Már akkor lapot szerkesztettünk, a „Nebuló” című pad alatti közlönyt, melyet időnként elkoboztak a tanárok, s – mint később megtudtuk – olvasása derűs perceket szerzett a tanári szobában.

Vörös László Mélykút szülőtte, többször meglátogattuk szülőfalujában, s ő is töltött nálunk napokat. Noha kevés beszédű fiúnak ismertük meg, mégis sokszor ő mondta az ünnepi beszédeket az iskolában, szentori hangon. Sőt, ki hinné, hogy ő játszotta Liliomfit egy diákelőadásán, s „tájolva” a nagy sikerű darabbal, egészen Soltvadkertig eljutottunk.

Természetesen mindannyian sportrajongók voltunk. Vörös László ugyan nem szerette a mászókötelet tornaórán, de nagy tehetségű szélsőjátékosnak bizonyult az iskolaválogatottban. Mert volt „gömbérzéke”, ahogy ő mondogatta néha. Ne felejtjük el, a nagy „focikorszakban” is éltünk akkor. S ha már a korszak szóba került, hát tudjuk, ezek bizony ama ötvenes évek voltak.

Korlátozott lehetőségekkel az ifjúság számára, de volt mozi, rádió és könyvtár. No meg a Szabad Nép-félórás tanítás előtt. Vörös László ezeket jórészt megúszta, mert a mélykúti vonat „mindig késett”.

Csak egy ifjúsága van az embernek, így hát lelkesek is voltunk. Nyaranta mentünk iskolai szervezésben szólót kapálni, sőt Sztálinváros atombiztos óvóhelyén is kubikoltunk, s szedtünk gyapotot novemberben a bácskai sáros földeken. Mindez azért nem zavart bennünket abban, hogy sokat olvassunk. Vörös László annyiban kedvező helyzetben volt, hogy bejáró tanulóként a vonaton is lehetett akkor még olvasni.

Igen, ama ötvenes évek, a sötét évek, amikor ha a nagymama cséplőgép-tulajdonos volt egykor, hát jött a kuláklista, ha az édesapa kisiparos volt, kézműves, hát rögtön „egyéb” származású lett az utód. S az apák mentek Budapestre „munkásnak”, hogy

a fiúk tovább tanulhassanak. Mert az „osztályidegenség” réme sokunkat fenyegetett. Persze, hogy észrevettük ezeket a „jeleket”, de hát fiatalos hányavetiséggel éltük a magunk korlátozott életét, noha azért nem minden korlátunkat ismertük föl azonnal. És hát ezek az évek a sport, az első szerelmek évei is voltak, meleg nyarak, hideg telek, de sohasem langyos évszakok.

Vörös László vonzó, visszafogott egyénisége is ebben a korszakban alakult, s valódi közösségi ember volt már akkor, úgy érve, hogy „mindenben benne volt”, nem úgy, mint néhány visszahúzó társunk. S közben-közben olyan irodalmi dolgozatokat is írt, amelyeket a dicsérrel gyakran fukarkodó irodalomtanárunk a fölolvadás kitüntetésére szemelt ki. S ha dalolni kellett (akkoriban még daloltunk), hát Vörös László tenorja szárnyalt a kórusban.

Ezek a mozaikok jutnak eszembe a születésnapjaim köszöntő fogalmazásakor. Aztán jött az ifjúság újabb szakasza, amikor már elválasztott bennünket a távolság. Vörös László Kalocsán töltötte sorkatonai idejének egy – szerencsére nem túl hosszú – időszakát, engem a Dunántúlra vezényelt a sors képében megjelenő Kiegészítő Parancsnokság.

Vörös Lászlót a szegedi József Attila Tudományegyetem Bölcsésztudományi Karára vették föl, s ott végzett magyar-történelem szakon. 1962-től az egyetem magyar irodalomtörténeti tanszékén oktat, s ledoktorál. Megnősül, Nelli, a feleség egyetemi kollégiumi igazgató. Publikál a Tiszatájban, irodalomelméleti, esztétikai és filozófiai tanulmányai főként az Acta Historiae Litterarum Hungaricum című egyetemi gyűjteményben jelennek meg.

Bekapcsolódik a Tiszatáj c., Szegeden megjelenő – de immár országos jó hírnévre jutott – folyóirat munkájába. Cikkeivel is, de 1968-tól rovatvezetője is lett a lapnak. Jómagam akkoriban a minisztériumban dolgozván jobbára csak értekezleteken találkoztam egykori padtársammal, s mi sem természetesebb, hogy az értekezleteken is általában egymás mellett ültünk. Vörös László mindig jegyzetelt. Ezekből a jegyzetekből talán egyszer kikerekedik az akkori évtizedek „folyóiratpolitikája”. Voltak dicséretük és letolásuk, mint egykor az iskolában...

A folyóiratnál Vörös László 1972-ig volt rovatvezető. S a lap körüli nagy viharok (ez is megírásra vár Ilia Mihály és Vörös László, s talán a jelenlegi főszerkesztő tollából...) után 1975-től vállalja a főszerkesztői munkát.

Illyés Gyula Naplójában így minősítette egyszer a lapot: „A Tiszatáj is olyan vonalat követ, mely a magyar társadalomnak hagyományos derékvonala: baloldaliságnak és a nemzeti érzésnek összekapcsolása.” Ezt a „derékvonalat” biztosította Vörös László főszerkesztősége idején (s a lap azóta is). Keveset publikál, de egyre többet olvas. S közben persze az egyetemen, ahol főállásban tanít, tanársegéd, adjunktus, majd docens. S megírja kandidátusi disszertációját. Filozófiából.

Részt vettem a védésen az Akadémián, ahol az egyik opponense jó sokat késett, majd elég hányaveti módon adta elő bírálatát. A közönség soraiból fölpattant nagy hírű egyetemi tanár indulatos szavakkal utasította vissza a tudománytalan, illetlen oppozíciót. Vihar készülődött a népes teremben. De Vörös László higgadt, érvelő válasza – világos logikával előadott érvelése – eloszlatta a viharfelhőket.

Viharfelhők pedig gyűltek állandóan Szeged ege fölött, a Tiszatáj egyes közleményei miatt. Sokfrontos harcot kellett vívnia a Tiszatáj kis csapatának. A helyi hatalmasságok értetlen, s állandóan fölfelé tekintő fenyegetése mellett a felülről jövő „telefonbírálókat” sokaságát kellett kivédeni, elhárítani, hogy a lap fönnmaradhasson.

Az egyik vihar közepén még az írószövetség akkori választmányának is meg kellett védenie a lapot. Nagy vita volt, majd erős biztatásra az egyik idős, tekintélyes budapesti író állt föl, aki egyébként azt hiszem, életében nem járt Szegeden, de publikálni meg végképp nem a Tiszatájban publikált – nos, ő védte meg Vörös László főszerkesztőt, valahogy így: „Márpedig az a Veres Zoltán kitűnő főszerkesztő” – mondta a jeles író. Az írónak abban az évtizedben ez volt az egyetlen fölszólalása az írószövetség választmányi ülésein. Védtek, védtük a Tiszatájt, a főszerkesztőt, mert rászolgált, s rászorult. S megmaradt.

Vörös László azóta is a Tiszatáj szerkesztőségének elnöke, a Tiszatáj Alapítvány kuratóriumában is dolgozik, de legfőbb munkája a hosszan készülő nagy Magyar Irodalmi Lexikon korszak szerkesztői (XX. század!) feladata. Aki ismeri a magyar filozófus-társadalom „adatpontosságát”, az el tudja képzelni, hogy milyen háládatlan és hatalmas munka a hanyag kéziratokat pontossá tenni, minden adatot ellenőrizni, ehhez Vörös László higgadsága, nagy szorgalma és munkabírása kell. Hatvanévesen is.

A következő akadémiai lexikon szerkesztőjének ajánlom a fenti néhány sort a Vörös László címszóhoz.

Jó munkát, barátom!

Funk Miklós

